

Handläggare:
Karin Fürstenbach
Planeringschef

Budgetunderlag för Stockholms universitet, perioden 2023–2025

Stockholms universitet överlämnar härmed budgetunderlag för perioden 2023–2025. Sammanfattningsvis bedömer universitetet att det är särskilt angeläget att regeringen:

- ökar långsiktigheten och förutsägbarheten i utbildningsuppdragen och forskningsfinansieringen
- stoppar urholkningen av anslagen, beslutar om att lärosätena får möjlighet att avräkna språk mot utbildningsområdet Övrigt och upprättar ett nationellt avtal för sjukhusfysikerutbildningen
- vidtar åtgärder för att öka tillgången på VFU-platser med utbildade handledare
- inrättar en ny e-myndighet för forskningsinfrastruktur för att skapa förutsättningar för långsiktig försörjning och effektiv drift av e-infrastrukturer, samt säkerställer en svensk ersättare till forskningsisbrytaren Oden
- för en regelbunden dialog med de fyra värduniversiteterna för SciLifeLab
- erbjuder aktivt stöd för att säkra övergången till öppen vetenskap
- ger Stockholms universitet i uppdrag att utveckla och sprida kunskap om utbildnings-tolkning och tilldelar universitetet medel för uppdraget
- anvisar särskilda medel för Bergianska trädgården
- ger Akademiska Hus ett beslutat samhällsuppdrag som innebär att man övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena
- tillskjuter ytterligare medel för genomförandet av högskoleprovet.

Som huvudstadsuniversitet med flest helårsstudenter av Sveriges lärosäten (2020) och med såväl en stark grundforskningsprofil som bred tillämpad forskning, har Stockholms universitet en central samhällsuppgift att fylla.

Stockholms universitet bedriver oberoende internationellt framstående forskning och erbjuder utbildning av hög kvalitet. Universitetet värnar de grundläggande akademiska värdena autonomi och akademisk frihet.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Stockholms universitet har som huvudstadsuniversitet med ett brett utbildningsutbud inom områdena humanvetenskap – som omfattar humaniora, juridik och samhällsvetenskap – och naturvetenskap särskilt goda förutsättningar att bidra till breddad rekrytering och samhällsutveckling. Programutbildningar, som leder till såväl generell examen som yrkesexamen utgör kärnan, men universitetet har även ett stort utbud av fristående kurser som både ger möjligheter att forma en egen examen och bidrar till livslångt lärande.

Coronapandemin har för Stockholms universitet inneburit ett ökat antal studenter. Antalet helårsstudenter ökade kraftigt mellan 2019 och 2021 vilket innebar att universitetet i huvudsak nådde beloppstaken för regeringens särskilda utbildningssatsningar och dessutom överproducerade. Däremot ser vi en svag nedgång i antalet sökande till 2022. Eftersom flera av de pandemirelaterade utbildningssatsningarna upphör under den närmaste treårsperioden, kommer universitetet framåt att gradvis dra ner på utbildningsutbudet för att minska överproduktionen och på sikt utbilda i paritet med takbeloppet. Universitetet räknar dock med att överproducera under resten av perioden.

Stockholms universitet anser att satsningen på utbyggnad av utbildning var angelägen mot bakgrund av coronapandemins effekter på arbetsmarknaden. Som framförts tidigare innebär dock tillfälliga utökningar en ryckighet som försvårar planeringen av verksamheten och medför ökade kostnader. Stockholms universitet förespråkar därför långsiktighet i de satsningar som görs och välkomnar att satsningen på livslångt lärande förlängs. Att lärosätena under en period kommer att kunna spara överproduktion upp till 15 procent av anslaget är också välkommet. Stockholms universitet bedömer att det sistnämnda behöver gälla minst till och med 2028.

Utbildningskvalitet och ekonomiska förutsättningar

Rimliga ekonomiska förutsättningar är grundläggande för att kunna bedriva utbildning av hög kvalitet och på det sättet bidra till Sveriges ekonomiska utveckling och tillväxt. Stockholms universitet vill understryka behovet av en kraftig höjning av ersättningsbeloppen inom samtliga utbildningsområden. Ersättningsbeloppet för naturvetenskap har kontinuerligt urholkats under en lång följd av år, och även ersättningsbeloppen för humaniora, juridik och samhällsvetenskap ligger, trots en tidigare satsning, alltså lågt.

Den låga ersättningen till humaniora har bland annat lett till att det blivit allt svårare att bedriva högkvalitativ språkundervisning och urholkningen av ersättningsbeloppen gör det svårt att omfördela inom lärosätet. Grupperna inom dessa utbildningar behöver vara små – precis som i en labbmiljö – och behovet av lärarledd undervisning är stort. För vissa språk har universitetet rätt att avräkna ersättningen för utbildningsområdet Övrigt. Stockholms universitet menar att samtliga språk, med undantag för svenska och engelska, ska kunna avräknas mot utbildningsområdet Övrigt, för att universitetet även fortsättningsvis ska kunna erbjuda ett brett utbud av språkutbildningar av hög kvalitet.

Omställningen till onlineundervisning på grund av coronapandemin innebar en stor utmaning för Stockholms universitet men medförde också omfattande kompetensutveckling för lärarna, och universitetet står nu bättre rustat att erbjuda mer flexibla undervisningsformer. Några kostnadsbesparingar innebär dock inte det förändrade sättet att undervisa då onlineundervisning innebär ökade kostnader inom vissa områden, till exempel IT-infrastruktur. Huruvida

lokalbehovet på sikt kommer att minska eller endast förändras beroende på ändrade undervisningsformer återstår att klarlägga.

Lärarytelse

Stockholms universitet bedriver i dag Sveriges största lärarytelse och svarade 2020 för 14 procent av landets lärarexamina. Att säkra skolans kompetensförsörjning är av högsta prioritet för universitetet, som idag genom en mängd olika utbildningsformer bidrar till att öka antalet examinerade lärare. Mot bakgrund av det stora behovet av lärare i kombination med något ökat söktryck till lärarytelseerna är det rimligt att dessa byggs ut i viss mån. Samtidigt är söktrycket fortfarande en tydligt begränsande faktor, där ökad antagning idag leder till minskad genomströmning och dålig utväxling på investerade resurser. Universitetet vill också betona att satsningar på lärarytelse måste vara långsiktiga och permanenta för att kunna integreras i universitetets ordinarie verksamhet och ge goda resultat. Vidare är tillgång på disputerade lärare avgörande. I dagsläget råder det stor brist på lektorer och professorer inom vissa delar av lärarytelsen. För att lösa detta långsiktigt vill Stockholms universitet därför trycka på att det är nödvändigt att även framtida utbyggnad av utbildning åtföljs av höjda basanslag så att forskningsanknytningen i lärarytelsen kan säkras.

Avseende yrkeslärare samt specialpedagoger och speciallärare har Stockholms universitet i likhet med andra lärosäten tidigare haft svårigheter att bygga ut utbildningarna i någon högre grad, till stor del på grund av den ovannämnda bristen på disputerade lärarytelse. I nuläget bedömer emellertid universitetet att situationen har förbättrats så att det finns goda förutsättningar att uppnå de av regeringen uppsatta examensmålen. En ytterligare höjning av basanslaget skulle möjliggöra en utökning av utbildningskapaciteten avseende dessa kategorier genom att fler lärare inom området skulle kunna forskarutbildas.

Stockholms universitet arbetar vidare med utvecklingen av lärarytelsens verksamhetsförlagda utbildning (VFU) inte minst genom att, utifrån erfarenheterna av försöksverksamheten med övningskolor, stärka samarbetena med skolhuvudmännen i regionen. VFU-placeringar är dock en utmaning – inte minst vad gäller yrkeslärarytelse – för Stockholms universitet liksom för andra lärosäten. Universitetet skulle därför gärna se ett statligt ansvar för att säkra tillgången till VFU-platser. Det bör vara en självklar del av skolans och förskolans verksamhet att ta emot VFU-studenter, liksom att lärare och förskollärare går VFU-handledarytelse. Så är inte alltid fallet idag, då tillgången till VFU-platser med utbildade handledare i praktiken är avhängigt enskilda skolledares och lärares intresse av att delta i VFU. Tillgången på VFU-platser med utbildade handledare skulle kunna öka om VFU-handledarytelse ingick som en obligatorisk del redan för den första meriteringsnivån i det föreslagna professionsutvecklingsprogrammet för lärare. Regering och riksdag kan även bidra genom att såväl kommunala som fristående skolhuvudmäns ansvar för att delta i VFU tydliggörs i lagstiftning för dessa, och genom att ersättningen för att ta emot VFU-studenter går direkt till dem utifrån en gemensam nationell ersättningsmodell. Distansutbildningar blir allt vanligare och leder till att flera lärosäten önskar VFU-platser i samma region. Då ersättningen inte är nationellt reglerad kan det innebära oönskad konkurrens i och med att skolhuvudmän kan välja att ta emot VFU-studenter från lärosäten som ger en högre ersättning.

Nationellt ansvar för utbildning till sjukhusfysiker

Stockholms universitet erbjuder – som ett av fyra svenska lärosäten – sjukhusfysikerutbildning som är en femårig legitimationsgrundande utbildning. Rektorerne vid berörda lärosäten har tillsammans med regiondirektörerna föreslagit till regeringen att ett nationellt avtal, liknande ALF och TUA, upprättas mellan staten och de fyra regionerna Stockholm, Västra Götaland, Skåne och Västerbotten för att reglera statens ersättning till regionerna för utbildningens verksamhetsförlagda delar. Dialog om detta pågår med Utbildningsdepartementet.

Sammanfattning av avsnittet Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Stockholms universitet anser att

- långsiktighet i tilldelningen av utbildningsuppdrag är en viktig förutsättning för hög kvalitet i utbildningen och att urholkningen av ersättningsbeloppen inom samtliga utbildningsområden utgör ett hot mot utbildningarnas långsiktiga kvalitet
- lärosätena bör få avräkna språk mot utbildningsområdet Övrigt
- ett nationellt avtal bör upprättas mellan staten och de fyra regionerna Stockholm, Västra Götaland, Skåne och Västerbotten för att reglera statens ersättning till regionerna för sjukhusfysikerutbildningens verksamhetsförlagda delar
- åtgärder som rör skolhuvudmän bör vidtas för att öka tillgången på VFU-platser med utbildade handledare.

Forskning och forskningens infrastruktur

Forskningens bredd och frihet

De betydande satsningar på forskning som presenterades i den senaste forskningspropositionen (prop. 2020/21:60) välkomnas av Stockholms universitet samtidigt som universitetet noterar den stora mängden öronmärkta satsningar, varav en del är förhållandevis blygsamma. Stockholms universitet identifierar den fria forskningen som en förutsättning för att kunna bygga internationellt ledande miljöer inom såväl breda som mer riktade områden. Att såväl basanslagen till lärosätena som de fria medlen till forskningsråden stärks är därför viktigt för att forskningen fortsatt ska utvecklas med ämnesmässig bredd, vara internationellt framstående och bidra till att lösa komplexa samhällsutmaningar. En bred och högkvalitativ forskning är vidare en förutsättning för att universitetet ska kunna erbjuda en aktuell, relevant och forskningsanknuten utbildningsportfölj inom samtliga sina ämnesområden.

Anslagsfördelning och profilering

Såväl den externa finansieringen som anslagsmedlen är centrala för Stockholms universitets forskning. Bidrag från forskningsråden och andra externa finansiärer, som föregås av jävssäkrade och grundliga utvärderingar i skarp konkurrens, bidrar till kvalitetssäkringen av verksamheten. De skapar även förutsättningar för forskarinitierade projekt och hjälper framför allt yngre forskare att öka sitt oberoende och bedriva fri forskning. Anslagsmedlen i sin tur är centrala bland annat för att möjliggöra trygga anställningar, för den övergripande verksamhetsutvecklingen samt för att kunna bedriva ett långsiktigt strategiskt arbete. De externa medlen som söks i konkurrens och beviljas efter en kvalitetsbedömning av sakkunniga

är en betydande del av universitetets forskningsbudget och tillfaller till stor del universitetets befintliga styrkeområden. Att redan välfinansierade miljöer tenderar att erhålla ytterligare finansiering är väl känt i högskolesektorn och kan exemplifieras genom ett antal tidigare finansiella satsningar.

Att agera långsiktigt och strategiskt som lärosäte har dock betydligt fler aspekter än att endast stärka internationellt ledande forskningsgrupper. I regel är dessa forskningsgrupper välfinansierade, inte minst genom externa finansiärer, och har goda möjligheter att bedriva ett strategiskt arbete. För att bibehålla en hög forskningskvalitet med goda utvecklingsmöjligheter i hela universitetets verksamhet krävs andra insatser som inte nödvändigtvis kan finansieras av externa medel i samma utsträckning. Även de för tillfället starkaste forskargrupperna vid universitet lyfter vikten av en högkvalitativ och bred forskningsverksamhet inom universitetet, inte minst för att kunna engagera sig i nya framväxande forskningsfält på ett effektivt sätt och för att universitetet ska ge förutsättningar för utveckling av helt nya forskningsmetoder och inriktningar. Detsamma krävs för att kunna bygga en dynamisk forskningsverksamhet kapabel att möta föränderliga samhällsutmaningar.

Stockholms universitet bedömer att den kommande modellen för kvalitetsbaserad resursfördelning, de så kallade profilområdena, riskerar att begränsa utrymmet för universitetet att agera strategiskt med avseende på den totala forskningsverksamheten. Den kan istället leda till att ytterligare förstärka de starkaste miljöerna som passar de kommande profilområdesutlysningarna bäst. Detta skulle binda upp lärosätenas basanslag till vissa områden och minskar därmed autonomin. Givet omfattningen av resurserna som fördelas så kommer dessa medel dessutom i flera fall sannolikt endast ha en marginell effekt på de redan välfinansierade gruppernas verksamhet. Vidare är ansökningsförfarandet förknippat med relativt stora kostnader för de lärosäten som önskar få del av de tillgängliga anslagen vilket minskar effektiviteten i hur dessa medel används.

Ett av de centrala skälen till varför anslagsmedlen är så viktiga för universitetets långsiktiga strategiska arbete är deras stabilitet över tid. Stockholms universitet bedömer att finansieringen av profilområdena gör att den viktiga långsiktiga aspekten går förlorad, vilket även det riskerar att motverka syftet att lärosätena ska kunna agera mer strategiskt.

Biträdande lektorat

Stockholms universitets användande av biträdande lektorat som anställningsform har ökat alltsedan den infördes. Erfarenheterna är mycket goda och de kandidater som anställts, i stor internationell konkurrens, är i regel mycket framgångsrika. En klar majoritet av alla biträdande lektorer meriterar sig senare för mer seniora tillsvidareanställningar. De biträdande lektoraten utgör idag en mycket viktig komponent i meriteringssystemet och de bidrar till att Stockholms universitet är ett internationellt framstående forskningsuniversitet. Universitetets bedömning är även att de biträdande lektoraten, genom transparenta och öppna utlysningar, innebär mer jämlika möjligheter för kvinnor och män. Ambitionen att antalet biträdande lektorer bör öka stöds därför.

Stockholms universitet anser dock att det befintliga tidsfönstret inom vilket kandidater kan söka dessa anställningar, fem år efter disputation, är för kort och bör förlängas till sju år. Detta vore en anpassning till de internationellt rådande förutsättningarna för unga forskare och

skulle ge både kvinnor och män ännu större möjligheter att hinna meritera sig till anställningen som biträdande lektor.

Forskningens infrastruktur

Stockholms universitet har i sitt remissvar avseende infrastrukturutredningen *Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur* (SOU 2021:65) utförligt redovisat sin syn vad gäller forskningsinfrastruktur. Universitetet begränsar sig här till de viktigaste och mest aktuella frågorna och hänvisar i övrigt till remissvaret.

För att skapa goda förutsättningar för forskningsinfrastruktur är huvudaktörernas respektive roller av central betydelse. Dessa aktörer anser Stockholms universitet vara riksdagen och regeringen, Vetenskapsrådet (VR) och de forskningsstarka universiteten. Det finns förstås andra viktiga aktörer, som andra finansiärer än VR, industrin, samhället i övrigt och EU. Huvudaktörerna måste förhålla sig till alla dessa, men Stockholms universitet menar att ansvaret för systemet ligger hos de förstnämnda och att ansvarsfördelningen mellan dem därför är av central betydelse. Stockholms universitet ser vidare några komponenter – utvärderingar, överenskommelsebaserat samarbete mellan forskningsstarka universitet och förordningsreglering – som viktiga verktyg för att skapa ett dynamiskt och effektivt system inom de ramar Sverige har satt upp där offentligt finansierad forskning i huvudsak bedrivs vid universitet som också har ansvar för forskningsinfrastrukturen.

Stockholms universitet ser organisation och finansiering av e-infrastruktur som den nu viktigaste infrastrukturfrågan och processen måste drivas aktivt. Problemen är akuta och möjligheterna stora. Det sker en stark utveckling inom artificiell intelligens (AI), till exempel inom ”big data”, där Sverige, tack vare unika nationella register, har goda förutsättningar att utnyttja denna teknik. Inom vetenskapen som helhet ökar betydelsen av forskningsdata samtidigt som kraven på, och kostnaderna för, öppen vetenskap växer. Sammantaget kräver denna utveckling att e-infrastrukturen och dess finansiering i Sverige kraftigt stärks. Stockholms universitet förordar här en e-infrastrukturmyndighet i enlighet med förslaget i SOU 2021:65, som även ligger i linje med det tidigare gemensamma förslag som tagits fram av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och VR.

Stockholms universitet förordar att MAX IV finansieras direkt via statsbudgeten. Kostnaden för MAX IV är så stor att den är svår att hantera tillsammans med finansieringen av alla andra, jämförelsevis små men ofta lika viktiga, nationella forskningsinfrastrukturer. Likaså måste ESS (European Spallation Source) även fortsättningsvis finansieras separat. I annat fall riskerar förändringar och fördyringar i deras behov tränga ut annan infrastruktur. Det måste poängteras att hur viktiga och potentiellt betydelsefulla dessa anläggningar än är för svensk forskning så är de bara relevanta för en liten del av den forskning som bedrivs och prioriteras vid svenska universitet.

Svensk polarforskning har med forskningsisbrytaren Oden som bas kommit att inta en internationellt ledande position och givet Arktis centrala betydelse för klimatets utveckling är forskningsfrågorna nu mer aktuella än någonsin. Oden har också gett Sverige ett betydande politiskt inflytande i frågor rörande polarområdena. En förutsättning för att vi ska kunna behålla och utveckla denna position är att Oden får en svensk efterföljare då tillgången till, liksom möjligheten att utnyttja, andra länders forskningsfartyg är mycket begränsad. Som

infrastrukturutredningen visar skulle alternativen till en nykonstruktion av en forskningsisbrytare innebära en avsevärd ambitionssänkning vad gäller svensk polarforskning. Stockholms universitet förordar därför starkt en svensk efterföljare till Oden.

Utvecklingen av ökat samarbete mellan universiteten inom URFI – universitetens referensgrupp för forskningsinfrastruktur – och mellan URFI och Vetenskapsrådet för att hantera det ökade behovet av, och kostnaderna för, infrastruktur fortsätter. Detta gäller även arbetet för utvidgat regionalt samarbete om infrastrukturåläggningar i region Stockholm–Uppsala–Linköping, bland annat inom materialforskningen där regionen måste säkerställa lokal infrastruktur för att effektivt kunna bidra till och utnyttja MAX IV och ESS.

Stockholms universitet är en av de fyra grundarna av den nationella forskningsinfrastrukturen Science for Life Laboratory (SciLifeLab), SciLifeLab, vars övergripande vision är att möjliggöra banbrytande, tvärvetenskaplig forskning som annars inte vore möjlig att genomföra i Sverige och främja att forskningen leder till samhällsnytta. Verksamheten, i skärningspunkten mellan strategisk forskning och nationell infrastruktur, drivs av de fyra grundande universiteterna Kungliga Tekniska högskolan (KTH), Karolinska institutet, Stockholms universitet och Uppsala universitet samt via noder på lärosäten i hela landet. SciLifeLab har som nationellt nav för forskningsinfrastruktur i uppdrag att utveckla och tillgängliggöra avancerad teknologi och expertis för forskare från universitet och högskolor samt andra forskningsutövare i Sverige. Universitetet vill understryka vikten och behovet av en regelbunden dialog mellan regeringen och de fyra värduniversiteterna för SciLifeLab, givet centrets storlek och vikt för hela Sveriges befolkning, inte minst med anledning av coronapandemin.

Hantering av forskningsdata och öppet tillgängligt publiceringssystem

Övergången till öppen vetenskap är en central fråga för landets lärosäten och målen är ambitiösa från politiskt håll, både från EU och den svenska regeringen. Lärosätena har främst arbetat med öppen tillgång till artiklar och tillgängliggörande av forskningsdata. När det gäller öppen tillgång till monografier behöver arbetet intensifieras.

Omställningen för öppen tillgång till publikationer har kommit långt i Sverige. Vi är ett av de ledande länderna när det gäller att teckna så kallade transformativa avtal. Dessa leder till en snabb övergång men är samtidigt kostnadsdrivande. Finansieringen av de transformativa avtalen har förändrats i takt med att vi alltmer går över till att finansiera publicering istället för läsning. Även centrala och lokala avtal med renodlade öppen-tillgång-förlag finansieras helt utifrån antalet publiceringar. Detta vältrar redan på några års sikt över kostnaderna på de forskningsintensiva universiteten. Kostnadsökningen för dessa har varit markant och kommer att öka ytterligare, medan de lärosäten som har färre publiceringar får sjunkande kostnader. Situationen är nu prekär och vissa överväger att framgent inte ansluta till Bibsamkonsortiets gemensamma avtal på grund av den drastiska kostnadsökningen. Detta leder till en överhängande risk att övergången till öppen tillgång stannar upp eller saktar ner. Vi menar att regeringen behöver vidta åtgärder för att undvika att så sker genom att se över anslagsfördelningen utifrån denna parameter.

Vad gäller de för en rad forskningsområden så viktiga monografierna har övergången till öppen tillgång gått betydligt långsammare, vilket är problematiskt. Då affärsmodellerna för monografier bygger på enstaka köp och inte prenumerationer går det inte att flytta kostnaden från läsning till publicering. Att nå öppen tillgång via de kommersiella förlagen kommer att bli mycket kostsamt, speciellt för lärosäten med humaniora och samhällsvetenskap. I

diskussionen om monografier borde även frågan om öppen tillgång till kurslitteratur lyftas. Även kurslitteraturen är ofta vetenskapliga verk som borde publiceras öppet tillgängligt. För att en sådan övergång ska kunna ske behöver utvecklingen stimuleras.

Infrastruktur för att stödja och möjliggöra korrekt hantering, lagring, tillgängliggörande och bevarande av forskningsdata kräver stora investeringar. Bland annat behöver universitetet fortsätta utveckla ett IT-tekniskt stöd för säker hantering av forskningsdata under hela forskningsprocessen. Utöver det tekniska stödet kommer det att behövas utbildad personal, inklusive så kallade data stewards för att stödja forskarna att kurera sin data och tillgängliggöra den. Att ha professionellt stöd blir allt viktigare för att Sverige ska kunna vara med och bidra till den europeiska e-infrastrukturen European Open Science Cloud (EOSC).

Sammanfattning av avsnittet Forskning och forskningens infrastruktur

Stockholms universitet anser att

- bibehållandet av bredden i oberoende forskning av hög kvalitet är avgörande för fri kunskapsuppbyggnad och en framgångsfaktor för att kunna bygga tvär- och flervetenskapliga forskningsmiljöer och för att bidra till att lösa komplexa samhällsutmaningar
- en långsiktighet och stabilitet i forskningsfinansieringen, tillsammans med justeringar av anställningsformens villkor, med ett sökfönster som vidgas från fem till sju år efter disputation, är viktigt för att till fullo kunna utnyttja det biträdande lektoratet
- profilmrådesreformen riskerar att begränsa lärosätenas möjligheter till oberoende strategisk planering av sin forskning.
- en ny e-infrastrukturmyndighet bör inrättas för att skapa förutsättningar för långsiktig försörjning och effektiv drift av e-infrastrukturer
- forskningsisbrytaren Oden bör få en svensk efterföljare för att Sverige ska kunna behålla sin internationellt ledande position inom polarforskning
- nationell samordning och politiskt stöd är centralt för att klara övergången till öppen vetenskap.

Gemensamt för utbildning och forskning

Behov av samlad nationell kunskapsresurs inom utbildningstolkning

Sedan tidigt 1990-tal samordnar och tillhandahåller Stockholms universitet tolkning till lärosäten i Stockholms län som har studenter som är döva, hörselskadade eller har dövblindhet. I samarbetet ingår sedan några år tillbaka även Uppsala universitet och Umeå universitet.

Som framgår av Stockholms universitets skrivelse till regeringen daterad den 12 december 2021 (SU FV-4408-21) finns behov av likvärdiga och bättre förutsättningar nationellt vad gäl-

ler utbildningstolkning. Universitetet föreslår därför att Stockholms universitets regleringsbrev kompletteras med ett uppdrag att utveckla och sprida kunskap om utbildningstolkning och att universitetet årligen kompenseras för detta uppdrag.

Dialog kring utvecklingen av Europauniversitetsallianser

Stockholms universitet ingår i Civis – A European Civic University Alliance – som ett av elva svenska universitet som deltar i Europauniversitetsallianser. Civis för samman tio universitet med sammanlagt 470 000 studenter och 68 000 anställda. Samarbetena inom utbildning, forskning och innovation fokuserar på fem globala utmaningar: hälsa; städer och mobilitet; klimat, miljö, energi; digitala och teknologiska omvandlingar; samt samhälle, kulturer och kulturarv. Medverkan i Civis stärker internationellt utbildningssamarbete och mobilitet vid universitetet och ger en möjlighet att bidra till utformningen av de modeller och verktyg för internationellt samarbete som nu utvecklas inom högre utbildning i Europa.

Såsom framförts i det brev som SUHF och berörda universitet har skickat till Utbildningsdepartementet, finns stort behov av att etablera en nära dialog mellan lärosätena och departementet för att vi konstruktivt ska kunna bidra till det gemensamma arbetet i Europa och skapa goda förutsättningar för de nationella förändringar som kan visa sig behövas. Regeringens aktiva stöd för framväxten av Europauniversitetet, både i fråga om policyutveckling och utformning av regelverk, kommer att vara avgörande för en fortsatt positiv utveckling.

Det kan i sammanhanget nämnas att lärosäten i Civis avser att skicka in en ansökan om finansiering för ytterligare en period och diskussion pågår om alliansen framöver ska etablera en gemensam juridisk person. Det kan i så fall bli aktuellt för Stockholms universitet att begära bemyndigande för medlemskapet.

Finansiering av Bergianska botaniska trädgården

Stockholms universitet ansvarar sedan 1976 för Bergianska botaniska trädgården. Som anförts i tidigare budgetunderlag är verksamheten vid trädgården i huvudsak sekundär i förhållande till universitetets kärnverksamhet, varför universitetet i en särskild skrivelse av den 8 januari 2021 (dnr SU FV-0067-21) hemställt om särskilda medel för verksamheten vid trädgården. Dialogen med utbildningsdepartementet i frågan är pågående.

Jämställdhetsintegrering

Stockholms universitet arbetar på olika sätt med att jämställdhetsintegrera verksamheten för att bidra till att de jämställdhetspolitiska målen nås. Under de senaste åren har universitetet arbetat enligt fastställd plan för jämställdhetsintegrering och vidtagit åtgärder vad gäller till exempel antagning, befordran och rekrytering samt ledarskapsutbildningar. Arbetet följs bland annat upp inom universitetets kvalitetssäkringssystem för utbildning respektive forskning.

Styrningen mot de jämställdhetspolitiska målen behöver, på samma sätt som styrningen av forskningspolitiken, vara långsiktig och konsekvent. Det är även viktigt att ha en medvetenhet om att lärosätena har olika förutsättningar, till exempel storleks- och profilmässigt, och att

insatserna därför också kommer att se olika ut. Stockholms universitet anser att det är angeläget att lärosätet ges tid att följa upp effekterna av redan vidtagna och planerade åtgärder och att ytterligare styrmoment bör undvikas.

Lokalförsörjning och hyressättning

Stockholmsregionen är Sveriges ledande tillväxt-, kunskaps- och innovationsregion och Stockholms universitet har en betydelsefull roll i regionens kompetensförsörjning. Som universitetet lyft tidigare varierar hyreskostnaden per kvadratmeter stort mellan Sveriges lärosäten på grund av Akademiska Hus hyressättningsprinciper. Frågan om höga lokalkostnader och konsekvenserna av Akademiska Hus hyressättningsprinciper är inte ny. Den har tidigare lyfts av universitetet i olika sammanhang. De höga lokalkostnaderna kan medföra begränsningar när det gäller utvidgning och utveckling av universitetets utbildning, forskning och övriga verksamhet. Stockholms universitet förordar därför fortsatt att Akademiska Hus får ett beslutat samhällsuppdrag och övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena, istället för att tillämpa marknadshyresprincipen, då Akademiska Hus inte kan anses verka på en normalt konkurrensutsatt marknad. Akademiska Hus uppdrag bör vara att säkerställa att lärosätena har ändamålsenliga lokaler till en skälig hyresnivå för att bedriva forskning och utbildning av hög kvalitet. Om hyresnivån är densamma oavsett om lärosätet finns i en storstad eller på en mindre ort får lärosätena mer jämlika förutsättningar att genomföra sitt uppdrag. En alternativ åtgärd är att de lärosäten som drabbas hårdast av marknadshyresprincipen erhåller kompensation för detta i form av särskilda anslag. Ett samhällsuppdrag skulle innebära att en ökning i regeringens tilldelning av medel till utbildning och forskning i praktiken också går till dessa ändamål fullt ut, i stället för att som idag där Akademiska Hus vinster kan användas till helt annat än kärnverksamheten på landets lärosäten.

Stockholms universitet noterar att möjligheten att upplåta lägenheter i andra hand till alla grupper av studenter förlängs till och med 2022. Universitetet förordar att tillståndet permanentas för att underlätta långsiktig planering.

Underfinansiering av högskoleprovet

Stockholms universitet ansvarar sedan länge för genomförandet av högskoleprovet i Stockholms län. Genomförandet finansieras huvudsakligen genom att universitetet får en del av den avgift som provdeltagarna betalar till Universitets- och högskolerådet (UHR). Avgifterna täcker dock inte de faktiska kostnaderna vilket innebär att universitetet behöver ta av sina anslag för att täcka underskotten. Senaste normalåret, 2019, redovisade Stockholms universitet ett underskott på närmare 5,3 miljoner kronor och då ingick inte kostnaderna för till exempel egna lokaler och egen personal. Det är ett stort underskott i förhållande till intäkterna som uppgick till cirka 9,6 miljoner kronor.

I betänkandet (SOU 2021:72) Högskoleprovets organisation och styrning, som har remitterats till högskolorna under hösten 2021, föreslås att ansvaret för högskoleprovet ska ligga på UHR och att högskolorna ska bistå Universitets- och högskolerådet i genomförandet. Ett annat av utredningens förslag är att deltagaravgiften ska höjas till 550 kronor per anmälan vilket dock inte är tillräckligt för att täcka kostnaderna. Universitetet menar därför att regeringen behöver

tillskjuta ytterligare medel för genomförande av provet för att undvika att anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå används för detta ändamål.

Sammanfattning av avsnittet Gemensamt för utbildning och forskning

Stockholms universitet anser att

- Stockholms universitet bör få i uppdrag att utveckla och sprida kunskap om utbildningstolkning och att universitetet tilldelas medel för uppdraget
- särskilda medel bör anvisas för Bergianska trädgården
- Akademiska Hus bör få ett beslutat samhällsuppdrag som innebär att man övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena.
- regeringen bör tillskjuta ytterligare medel för genomförandet av högskoleprovet.

Tillgängliggörande av föreskrifter

Stockholms universitet tillgängliggör bindande regler, inklusive föreskrifter och i förekommande fall allmänna råd genom publicering i universitetets regelsamling. Regelsamlingen, kallad Regelboken, nås via universitetets webbplats: www.su.se/styrdokument. I Stockholms universitets regelbok finns föreskrifter och allmänna råd – eller länkar till dessa – som rör t.ex. anställning och utbildning. Utbildningsplaner och kursplaner utgör i antal den största delen av de föreskrifter som universitetet utfärdar. Dessa finns lagrade i universitetets utbildningsdatabas och är tillgängliga dels via universitetets digitala utbildningskatalog, dels via institutionernas webbplatser.

Ekonomisk utveckling

Stockholms universitet har sedan flera år ett högt myndighetskapital som de senaste åren använts strategiskt för att stärka forskning och utbildning. Det har inbegripit satsningar på lärar- och forskaranställningar, forskningsinfrastruktur, säkerställandet av en god förvaltning samt nödvändig uppdatering av ett eftersatt lokalbestånd. I takt med att satsningarna genomförts har myndighetskapitalet, framför allt inom forskningsverksamheten, minskat väsentligt i enlighet med plan. Samtidigt som myndighetskapitalet har minskat genom strategiska satsningar har universitetet under perioden 2017–2019 underproducerat mot takbeloppet inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå, vilket inneburit lägre intäkter än beräknat. Dessutom har pensionskostnaderna ökat och hyres- och löneökningarna har varit högre än den pris- och löneomräkning universitetet fått. Det har lett till underskott i den löpande verksamheten där myndighetskapital utöver de strategiska satsningarna behövt nyttjas för att täcka upp underskotten i verksamheten, vilket inte är långsiktigt hållbart.

Rektor har mot bakgrund av detta fattat beslut om ett uppdrag om ekonomi i balans senast 2023 och universitetet har vidtagit ett flertal konkreta åtgärder för att vända utvecklingen och säkra att myndighetskapitalet långsiktigt ligger på den nivå styrelsen satt som mål. Bland annat har en grundlig översyn av verksamhetens kostnader gjorts, utbildningsproduktionen har ökat och förvaltningens kostnadsram minskats. Samtidigt som detta skett har forskningens och utbildningens kvalitet värnats och nödvändig utveckling inom strategiskt viktiga områden har fortsatt. Från år och med 2020 har universitetet haft en överproduktion mot takbeloppet

vilket delvis beror på den försämrade arbetsmarknaden under pandemin, men även går att härleda till de satsningar och prioriteringar som verksamheten gjort. De ökade anslagsintäkterna, genom ökat takbelopp, överproduktion och ett förstärkt basanslag, har i kombination med kostnadernas lägre ökningstakt inneburit att Stockholms universitet för 2021 redovisat ett bättre ekonomiskt resultat, och därmed en lägre negativ kapitalförändring, än tidigare år. Resultatet är också bättre än tidigare prognostiserat, då den bidragsfinansierade verksamheten inte minskat på grund av pandemin som befarats, utan istället ökat.

Det ekonomiska utfallet för 2021 blev ett marginellt underskott om 4 mnkr. Det innebär att det ackumulerade myndighetskapitalet¹ med årets kapitalförändring inkluderad vid ingången av 2022 uppgår till 689 mnkr, vilket motsvarar 12 procent av omsättningen. Myndighetskapitalet har sedan ingången av 2017, då den tidigare trenden med positiva ekonomiska resultat vände, minskat med totalt 555 mnkr, vilket motsvarar 45 procent av det kapital som fanns 2017.

Årets ekonomiska utfall, -4 mnkr, kan jämföras med föregående års utfall om -86 mnkr och är ett netto av ett överskott om 26 mnkr inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt ett underskott om 30 mnkr inom forskning och utbildning på forskarnivå. Förra året var motsvarande siffror +13 mnkr inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och -99 mnkr inom forskning och utbildning på forskarnivå.

År 2021 uppgick intäkterna till 5 836 mnkr, vilket är 364 mnkr och 6,7 procent högre än 2020. Kostnaderna ökade med 282 mnkr till 5 840 mnkr, vilket motsvarar 5,1 procent. Ökningstakten för kostnaderna var därmed även 2021 avsevärt lägre än för intäkterna. Intäktssidan påverkades 2021 positivt framför allt av de ökade anslagen i regleringsbrevet, den överproduktion som universitetet redovisade samt de ökade bidragsintäkterna. Samtliga kostnadsslag har ökat 2021; personalkostnaderna främst på grund av årets avtalsenliga löneökningar och ökade pensionskostnader, driftskostnaderna ökade något under slutet av året när pandemi-restriktionerna lättade, och både lokal- och avskrivningskostnader ökade eftersom inflyttningen till de nya lokalerna i Albano påbörjades under året.

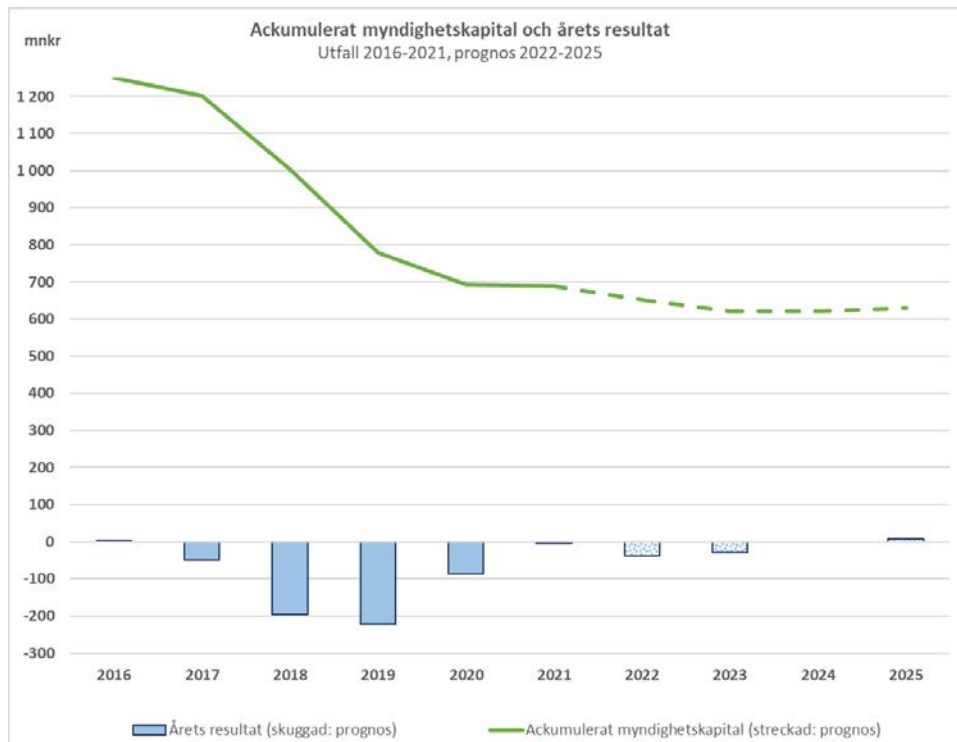
Diagrammet nedan visar universitetets ekonomiska utfall för perioden 2015–2021 samt prognos över den ekonomiska utvecklingen för perioden 2022–2025. Prognosen bygger på att universitetet under kommande år fortsätter det aktiva arbetet med att nå en ekonomi i balans. I diagrammet syns tydligt effekten av vidtagna åtgärder och de ekonomiska följderna av pandemin påverkan på verksamheten 2020 och 2021, då myndighetskapitalets nedåtgående trend saktat av tidigare än vad som tidigare prognostiserats och i stort sett stannat upp tillfälligt 2021. Det ackumulerade myndighetskapitalet beräknas vara som lägst 2023 och 2024, och då ligga på ca 620 mnkr, vilket motsvarar 10 procent av universitetets intäkter. Målet är att det inte ska underskrida 300 mnkr, vilket motsvarar 5 procent av intäkterna.

För att prognosen ska realiseras behöver stor vikt läggas på fortsatt kostnadskontroll, då delar av inbromsningen av kostnadsutvecklingen både 2020 och 2021 har varit av tillfällig karaktär på grund av pandemin. Det är också viktigt att hålla uppe den högre produktionen inom

¹ Med myndighetskapital avses i denna text det balanserade kapitalet exklusive statskapital, donationskapital samt resultatandelar i hel- och delägda företag.

utbildningen, inom ramen för det anslagssparande som Stockholms universitet har att använda för att finansiera överproduktion.

Det finns flera faktorer som påverkat den prognos över universitetets ekonomi 2023–2025 som nu lämnas, både på intäkts- och kostnadssidan varav de viktigaste beskrivs under diagrammet.

De anslagsintäkter som ingår i prognosen avseende utbildning på grundnivå och avancerad nivå förutsätter att universitetet de närmaste åren kommer att ha en viss överproduktion jämfört med takbeloppet. Flera av de utbildningssatsningar som beslutats under pandemin fortsätter kommande år, vissa tillfälligt och andra permanent, vilket förväntas påverka intäkterna positivt. Efter 2021 års överproduktion om 33 mnr uppgår kvarvarande anslagssparande till 89 mnr, vilket räknats in som intäkter i prognosen för de närmaste åren. På sikt behöver dock verksamheten anpassas till en lägre intäktsnivå inom ordinarie takbelopp.

Inom forskningen har forskningspropositionen² inneburit ett visst tillskott 2021, men ingen ytterligare ökning har räknats in i nu aktuell prognos.

En stor del av kostnadsökningens inbromsning under 2020 och 2021 är en följd av pandemin, då mycket av verksamheten ställt om och exempelvis resekostnader har varit i stort sett obefintliga. Det är ännu högst osäkert hur mycket den tillfälliga inbromsningen av kostnader kommer att ge bestående effekt. Universitetet ser utöver detta ändå ytterligare relativt stora

² Prop. 20/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige.

kostnadsökningar de närmast kommande åren, exempelvis avskrivningar kopplade till inredning av de nybyggda fastigheterna i Albano, ökning av hyreskostnaderna och fortsatt ökade pensionskostnader.

Kostnaderna för de interna strategiska satsningar som gjorts i verksamheterna, framför allt ökade personalkostnader för tillfälliga anställningar som postdoktor och doktorand, har minskat under 2020 och 2021, då verksamheten dragit ner på tillfälliga anställningar som ett verktyg för att nå balans i ekonomin. De ytterligare åtgärder som vidtagits för att nå balans har också bidragit till minskade kostnader och universitetet räknar med att åtgärderna kommer att innebära fortsatta resultatförbättringar även kommande år. En viss del av kostnadsökningarna inom forskningsverksamheten kan härledas till ökade bidragsintäkter, och påverkar därmed inte det ekonomiska resultatet.

Universitetet får utöver detta bära ökande kostnader för forskningsinfrastruktur, även om betydande tillskott av medel för detta ändamål tillskjutits enligt forskningspropositionen² från 2020. Universitetet har också kostnader för ökade krav på olika typer av uppföljning inom kvalitetssäkringssystemet. Den pris- och löneomräkning som årligen görs av anslagstilldelningen motsvarar inte den faktiska ökningen av framför allt lönekostnader, vilket innebär en negativ resultatpåverkan även vid ett oförändrat antal anställda. Allt detta sammantaget innebär att tillgängliga finansiella resurser för att bedriva utbildning och forskning minskar.

I universitetets strategier och åtgärdsplan finns flera betydelsefulla investeringar planerade. Planen har varit att avskrivningar för dessa investeringar till stor del skulle kunna finansieras med det ackumulerade myndighetskapitalet. Ett exempel är de stora fastighetsinvesteringar som planerats för att säkra den långsiktiga lokalförsörjningen och anpassa lokalbeståndet till behoven för framtidens lärandemiljöer. Utöver de investeringar i Albano, som nämns ovan, finns ett omfattande renoveringsbehov av universitetets befintliga lokaler. Möjligheten att finansiera avskrivningarna för dessa nya investeringar med det ackumulerade kapitalet har dock minskat drastiskt till följd av det ekonomiska läge Stockholms universitet nu befinner sig i. En stor del av dessa renoveringar har därför senarelagts.

Låneramens storlek

Stockholms universitets låneram har under åren 2020–2022 utökats för att rymma de investeringar i inredning, utrustning och färdigställande som gjorts inför inflyttningen i de nybyggda fastigheterna i Albano. Det utökade låneutrymmet har dock inte nyttjats fullt ut under 2020 och 2021, och Stockholms universitet har därför lämnat tillbaka delar av utrymmet då behov funnits hos andra. Anledningen till att investeringarna blivit lägre än planerat har främst varit att vissa av de större fastighetsinvesteringar, utöver Albano, som planerats för, har senarelagts. Senareläggningen beror både på pandemin, universitetets ekonomiska läge och målet att nå en ekonomi i balans. Bedömningen inför 2023 och framåt är att låneramen nu stegvis åter kan minskas, i takt med att investeringarna i Albano skrivs av.

Låneramen hade vid utgången av 2021 nyttjats med 639 mnkr. Prognosen för nyttjandet av låneram 2022 uppgår till 750 mnkr 2022. Därefter kan låneramen börja trappas ned till

740 mnkr 2023, 720 mnkr 2024 och 690 mnkr 2025. Nedtrappningen av låneramen kan sedan fortsätta stegvis till tidigare nivå om 600 mnkr.

Mats Melin

Karin Fürstenbach

I beslutet har deltagit: före justitierådet Mats Melin (ordförande); rektor Astrid Söderbergh Widding; styrelseordförande Hans Börsvik; professor Henrik Cederquist; vice kårordförande Simon Froster Delbom; direktör Anders Lindberg; doktorand Pascal Meier; styresman Sanne Houby-Nielsen; verkställande direktör Tuula Teeri; stadsbyggnadsdirektör Anette Scheibe Lorentzi; professor Yvonne Svanström; kårordförande Elis Wibacke; och professor Elisabeth Wåghäll Nivre.

Övriga närvarande: kommunikationschef Johan Brandt; universitetsdirektör Åsa Borin; internrevisionschef Maria Pilbark Brenner; controller Marie Eriksson; planeringschef Karin Fürstenbach; Ingrid Lander (SACO); professor Lena Mäler (suppleant); utredare Anna Riddarström; professor Jessika van der Sluijs (suppleant); controller Katharina Soffronow; chefsjurist Markos Stavroulakis; och sekretariatschef Maria Wilenius.

Delges:

Regeringen (utbildningsdepartementet)
Ekonomistyrningsverket
Finansdepartementet
Riksdagens utredningstjänst
Riksrevisionen
Statskontoret